

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Н. Рилски”– Благоевград на дисертационен труд на тема: **„Използване на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в образованието на деца с лека интелектуална недостатъчност (ИН)”**, за получаване на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление 1.2. Педагогика; Докторска програма „Специална педагогика“

Автор: *Евстратиос Атанасиос Панделис*

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № 886 от 10.04. 2018 г. на Ректора на Югозападен университет „Неофит Рилски”, както и на решение на научното жури по процедурата.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Евстратиос Панделис е докторант в редовна форма на обучение в катедра „Педагогика“ при Факултета по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен с Правилника за развитие на академичния състав на Югозападния университет.

След завършване през 2003 година на ОКС „бакалавър” по компютърни технологии (разработване на мултимедийни системи) в Университет Линкълн, Великобритания в периода октомври 2010 – октомври 2012 година Евстратиос Панделис придобива магистърска степен по география и приложна геоинформатика в Егейски университет, Гърция, а през 2013 година, след едногодишно обучение в Италия става Магистър по Методология & Специално образование за интеграция на ученици с увреждания. През следващата 2014 година, отново в същия университет в Италия, завършва нова магистърска програма и става Магистър по лидерство и мениджмънт в образованието.

От 04.2010 до 04.2015 се обучава в Tor Vergata, Италия и придобива нова магистърска степен - Магистър по Емоционална Динамика и Образование.

В периода октомври 1997 – септември 2014 получава 6 сертификата, 5 от различни институции в Гърция и 1 от Salzburg University, Австрия. Сред тях са Braille certificate, Teaching certificate, за образованието на деца със специални нужди.

Докторант Евстратиос Панделис има богат професионален опит в областта на информационните технологии – като учител и инструктор по ИКТ, като програмист, а от октомври 2013 до момента и като учител на деца със специални образователни потребности по ИКТ.

Посещавал е различни семинари, свързани с придобитото от него образование в ОКС „Бакалавър“ и Магистър“. Сред тях са семинарите „Специфични познавателни умения на учениците със синдром на Аспергер“ и „Организиране и функциониране на училищата със СОП, характеристики на учениците с трудности в обучението. Използване на софтуер и разработване на учебни сценарии за ученици с обучителни трудности“.

Участва в 2 международни научни конференции - през 2016 година в Барселона, а 2017 година в Благоевград с доклад на тема „Използване на технологии в преподаването и обучението на ученици със специални образователни потребности“.

Посочената информация за образованието и професионалния опит на докторант Панделис обяснява интереса му към проблемите на децата със СОП, към тяхното подпомагане в образователни процес чрез средствата на ИКТ и избора на темата на дисертационното изследване.

2. Актуалност на тематиката

Оптимизиране на обучението и развитието на децата със специални образователни потребности, включително на децата с интелектуална недостатъчност е изключително отговорна и важна задача на образователните институции и на обществото. Прилагането на информационни и комуникационни технологии като една от възможностите в тази посока е добър избор.

Използването на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в подкрепа на преподаването и ученето е утвърдено в настоящата образователна практика, но параметрите на тяхната приложимост при обучението на деца със специални потребности са много по-малко проучени - факт, който безспорно доказва актуалността на изследвания от Евстратиос Панделис проблем.

Представеният за рецензиране труд съдържа 166 страници основен текст - увод, три глави, заключение, 13 страници литература и 23 страници приложения. Всичките 155 литературни и интернет източници, включени в списъка на литературата са на латиница.

3. Представяне на труда и оценка на съдържанието

Изследването е построено на добра концептуална основа. Направена е обосновка на избраната тема и на научната теза. Точно са определени обектът и предметът на изследването, целта и задачите, методите на изследване и научният инструментариум. Структурирането е логично организирано, съдържанието е тематично диференцирано в три глави.

Първа глава включва кратко изясняване на същността и проявите на умствената изостаналост, както и възможностите на децата с умствена недостатъчност за обучение и развитие. Разглеждат се редица проучвания, които се отнасят до възможностите на семейството да подпомага образованието на детето със специални образователни потребности. Представят се схващанията на различни автори за ролята на родителите в този процес.

Вниманието се насочва и към проблемите на интегрираното обучение на тези ученици. Констатира се, че социалното приемане и положителното взаимодействие на учениците с умствени увреждания е много ограничено, голяма част от тях са изолирани и изпитват високи нива на социално недоволство и самота. Накратко са описани стратегиите за избор на съдържанието и целите на учебната програма за учениците с умствена изостаналост, както и основните области, които включва програмата - академични знания, социално-комуникативни умения, физическа цялост и безопасност, физическо и психическо здраве, професионални умения. На

основата на няколко посочени теории за ученето и преподаването се търсят особеностите на тези два процеса при учениците с умствена изостаналост. Всичко това има важно теоретическо и практическо значение.

Теоретическото значение се определя най-вече от факта, че информацията за познавателните характеристики на тези деца, както и проблемите, които имат в образователната среда ще подпомогне създаването и използването на адекватни стратегии и средства за тяхното обучение. В този контекст във *втора глава* се разглеждат схващания за прилагането на ИКТ, по конкретно софтуерът в обучение на деца с интелектуални затруднения.

Представят се идеи на различни автори относно създаването на адекватна образователна среда, осигуряваща ефективно обучение и развитие на учениците с умствена изостаналост. Подчертава се значимостта на използването на множество образователни инструменти и материали, на мулти-сензорна подкрепа, алтернативни методи на преподаване и различни начини за ангажиране в процеса на обучение, така че учебната информация да става достъпна за ученици с различни потребности. Правилната организация на класа по отношение на функционалност, пространство, материали, инфраструктура, правила в групата, намаляване на зависимостта от учителя и др. са сред идеите на Lawrence-Brown (2004), на които Евстратиос Пантелас обръща специално внимание и обобщава, че образованието на децата с увреждания трябва да включва пълната гама, разнообразието на възможностите, които се предоставят от въвеждането на компютрите за подкрепа и насърчаване на децата и хората с увреждания.

В тази глава се посочват значими специфични характеристики по отношение на учебния дизайн - педагогически подход (по Larkin, 2001), по отношение на съдържанието и подкрепата за учителя, както и по отношение на техническите постижения (по Atkinson, 2004), които трябва да са налични за софтуера, подходящ за използване в образованието на деца с умствени увреждания.

В последната точка на втора глава е описана образователна софтуерна среда, която е подходяща, според докторант Панделис „за деца в предучилищна

възраст и деца с лека и умерена умствена изостаналост“. Заедно с представяне на структурата, съдържанието и подробното описание на действието на Програмата AKTINES той отбелязва и основните ѝ предимства - приятна за учениците (защото е във форма на игра) и структурирана така, че да може да мобилизира вниманието им и те постигнат своите индивидуални образователни цели; голяма гъвкавост, за да се адаптира към уменията, потребностите и предпочитанията на учениците, както и предоставянето на възможност за избор. Уточнява се, че софтуерът може да се използва в училищната или в домашната среда, не е в съответствие с учебната програма на училището, но съдържа дейности, които в съчетание с преподаване в класната стая може да помогнат за усвояването на различни умения.

Трета глава е посветена на изследване спецификата на използване на ИКТ в образованието на деца с лека интелектуална недостатъчност (на основата на констатиращо емпирично изследване и провеждане на педагогически експеримент).

Емпиричните изследвания са разработени на базата на конкретни критерии и показатели, които демонстрират напредъка на учениците от използването на софтуера. Определените *9 критерия* за оценяване (способност за постигане на цели, активно участие, комуникация и сътрудничество, учене, критично мислене, реагиране на реалистични условия, изразяване, личност, общителност) дават възможност да се установи как софтуерните продукти допринасят за подобряване на ученическите знания и умения.

Проведеното от докторант Евстратиос Панделис експериментално проучване, както и използването на подходящи методи на изследване за неговото осъществяване, показва наличието на компетентности за планиране и провеждане на едно цялостно изследване. Налице е обхващане на проблематиката чрез много добре очертана предпоставеност и динамика на проблема. Чрез формуляра/бланката за наблюдение и оценяване се констатира, реакцията, поведението и представянето на учениците, тяхната успеваемост спрямо характеристиките на всеки софтуерен продукт.

Реализираното пилотното проучване е изключително важно, за да се избегнат проблеми по време на дидактическият експеримент. Апробирано е влиянието на софтуерните приложения върху цялостното поведение и успеваемост на ученика. Положителните резултати и констатации от това проучване са основание за реализиране на педагогическото изследване.

Направен е компетентен количествен и качествен анализ на резултатите: с необходимото таблично и графично представяне на емпиричните данни, търсенето на причинно-следствените връзки, целесъобразни обобщения и изводи.

Докторантът прави обобщението, че внимателното прилагане на софтуерни продукти има определено положително влияние: хората с умствена изостаналост искат и могат да използват компютри, в резултат на което подобряват настроението и самочувствието си, „те сякаш се забавляват със софтуера“, изпълняването на различни задачи на компютъра значително намалява размера на необходимата им помощ от другите; софтуерът осигурява незабавен сензорен опит и насърчава практическото мислене; децата успяват да видят напредъка си осезаемо, поради незабавната информация за резултата от всяко свое действие и положително оценяване на всеки правилен отговор; развива се тяхното внимание, търпение и постоянство; упражненията, съобразени със специфичните им нужди, събуждат интереса, мотивират ги; децата се чувстват по-малко застрашени, когато са коригирани от софтуера, отколкото от учителя или родителя.

В дисертационния труд са направени редица полезни препоръки за педагогическата практика, отправени се конкретни съвети към учителите, към родителите и ръководството на образователните институции, за да се постигнат желаните резултати от използването на информационни и комуникационни технологии в образованието на децата с лека интелектуална недостатъчност; формулирани са целесъобразни обобщения, относно водещата идея, че е необходимо към тези деца да се прилагат иновативни техники и технологии, позволяващи максимално подпомагане на тяхното обучение и развитие.

Приносителите, изведени от дисертационния труд са формулирани коректно и напълно удовлетворяват изискванията за докторска дисертация.

4. Преценка на публикациите

Публикациите са достатъчни – 3 на брой. Двете от тях са в списание „Стратегии на образователната и научната политика“ и списание Педагогика“ (предстои отпечатването ѝ в кн. 4/2018) а третата публикация е в сборника „Усъвършенстване на подготовката и квалификацията на педагогическите специалисти в съвременното образование“, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград

Всички са по темата на дисертационния труд и отразяват добре гледните точки на автора.

5. Автореферат

Авторефератът съответства на дисертационния текст и го представя по обобщен начин. Достатъчно информативно е представено съдържанието по отделните глави. Открити са обобщените изводи, препоръки и приноси на автора.

Наименованията на втора глава в автореферата и точки 2.1 и 2.2 на тази глава се различават от наименованията на същите в дисертационния труд.

6. Препоръки и бележки към дисертационния труд:

- Смятам, че текста за ролята и мястото на родителите – първа точка от първа глава трябва да бъде в отделна подточка. Представянето на схващания за същността на умствената изостаналост, както и посочването на характеристиките на децата с това увреждане е по-добре да се отдели от схващанията за ролята на родителите в образованието на децата.
- Дисертационният труд би спечелил, ако докторантът анализира специфичните особености на протичане на отделните психични процеси при децата с умствена изостаналост, ако интерпретира представените в теоретичната част различни схващания по разглежданата проблематика.
- Некоректно са посочени някои литературни източници в списъка на литературата. Ползваните публикации се посочват в списъка на езика, на

който са написани и ако е необходимо в скоби - превода им на английски език, или се посочва езика от който е направен превода.

7. Въпроси:

1. Защо критериите за показване на напредъка на учениците в използването на софтуера и как той допринася за подобряването на техните знания и умения в автореферата са 8, а в дисертационния труд 9 ?
2. Какво днес би могло да попречи за успешното приложение на методическите варианти, които предлагате за системно и целенасочено приложение на софтуерните продукти „AKTINES“, „I learn to run with security“, „Small artists in action“, „STERXIS“, „Round with value“ и „My home and school“, в обучението на ученици с лека степен на умствена изостаналост?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

На основата на очертаните достойнства на дисертационния труд, на уменията за самостоятелно научно изследване и приносите на автора, давам положителна оценка и си позволявам да предложа на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Евстратиос Атанасиос Панделис в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

7.05.2018 г.

Доц. д-р Пелагия Терзийска